

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВСТВА

У процесі розвитку особистості молодшого школяра важливе місце відводиться краєзнавчій діяльності, яка завжди була і залишатиметься наймасовішою, однією із найважливіших засобів виховання підростаючого покоління. Нами виокремлено такі принципи морально-етичного виховання молодших школярів засобами краєзнавства: системності й послідовності; цілеспрямованості; доступності; урахування вікових й індивідуальних особливостей; суб'єкт-суб'єктного характеру виховних взаємин; стимулювання до самовиховання; гуманізації; суспільної спрямованості; єдності педагогічних вимог школи і сім'ї; культуровідповідності. На їх основі вибудовувалася сукупність конкретних методологічних, теоретичних і методичних підходів до організації освітнього процесу засобами краєзнавства.

Аксіологічний аналіз краєзнавчої роботи, з позиції значення для навчання, розвитку і виховання учнів, вважає М.Кузьма-Качур, передбачає вивчення таких аспектів: «1. Визначення аксіосфери краєзнавства (тобто сфери краєзнавчих цінностей). 2. Виявлення функціональних можливостей краєзнавства як фактору морального виховання школярів. 3. Аналіз різноманітних видів краєзнавчої роботи в урочний і позаурочний час та їх взаємозв'язок. 4. Особливості формування психології почуттів молодших школярів у процесі краєзнавчої роботи. 5. Характеристика краєзнавчої роботи як виду діяльності» [1, с.70].

Як свідчать результати проведеного дослідження молодший шкільний вік є сприятливим для виховання любові до рідного краю, поваги до свого народу, формування відповідального, гуманного ставлення до природи й суспільства в цілому.

Вивчення й аналіз психолого-педагогічної літератури, зарубіжного та вітчизняного педагогічного досвіду з досліджуваної проблеми дали змогу визначити такі педагогічні умови формування морально-етичних цінностей засобами краєзнавства:

- сформованість мотиваційної сфери особистості школяра у збагаченні уявлень про етикет поведінки та усвідомленні моральних та етичних норм, прийнятих в суспільстві;
- інтегрування краєзнавчого матеріалу в зміст початкової освіти як засобу морально-етичних цінностей молодших школярів;
- урізноманітнення методичного інструментарію навчально-виховного процесу з формування морально-етичних цінностей учнів.

Щодо першої умови – сформованість мотиваційної сфери особистості школяра у збагаченні уявлень про етикет поведінки та усвідомленні моральних та етичних норм, прийнятих в суспільстві – під мотиваційною сферою особистості розуміється вся сукупність мотивів та потреб, які формуються і розвиваються протягом її життя.

Тому головним завданням виховної роботи сучасної школи є формування морально розвиненої особистості, яка мотивована на реалізацію свого творчого потенціалу в суспільстві, та має за потребу взаємодіяти з членами соціуму на засадах гуманізму та духовності [2, с. 18].

Невід'ємною частиною суспільного життя людини є етикет, що складався століттями, та являє собою норми людського життя. Знання сучасного етикету розширює внутрішній світ людини, створює для неї можливості успішного спілкування в навколишньому світі. Дотримання етикету учасниками педагогічного процесу сприяє встановленню успішних довірчих відносин між ними, що створює сприятливі умови для успішного виховання.

Важливе значення у формуванні морально-етичних цінностей відіграє реалізація педагогічної умови «інтегрування краєзнавчого матеріалу в зміст початкової освіти як засобу морально-етичних цінностей молодших школярів». Цінність краєзнавчої освіти полягає в тому, щоб допомогти дитині вийти з простору предметів у простір діяльності і життєвих сенсів. Краєзнавство повинно сприяти всебічному і гармонійному розвитку особистості молодшого школяра, формуванню його морально-етичного, інтелектуального і професійного потенціалу, створювати умови для реалізації потенційних можливостей учнів, їх інтересів і нахилів.

Краєзнавство дозволяє об'єднати систему сучасних соціально значущих цінностей і передові вітчизняні традиції в нову ціннісну систему суспільства, відкриту, варіативну, духовно і культурно насичену, діалогічну, толерантну, таку, що забезпечує становлення справжньої громадянськості і патріотизму. Вивчення рідного краю допомагає молодшим школярам глибше з'ясувати сенс, сутність важливих норм життя, включених у Конституцію країни: «Кожен зобов'язаний не заподіяти шкоди природі, культурній спадщині, відшкодовувати завдані ним збитки» [3, ст. 66].

Педагогічна умова – урізноманітнення методичного інструментарію навчально-виховного процесу з формування морально-етичних цінностей учнів. Одним з основних шляхів формування духовно-моральних ціннісних орієнтацій молодших школярів є вдосконалення змісту такої роботи. Вона повинна пронизувати усі ланки освітнього процесу і, в першу чергу, виховний процес, що є одним з найголовніших напрямків роботи школи й охоплює організацію усієї життєдіяльності дитини.

Науковець І. Зайченко зазначив, що уточнення й конкретизація змісту роботи по формуванню ціннісних орієнтацій повинна здійснюватися за двома напрямками:

- відповідно до морально-етичних установ суспільства;
- відповідно до вікових особливостей і психічних форм їхнього засвоєння [4].

Таким чином, формування моральних цінностей у молодших школярів базується на необхідності допомогти дитині повноцінно увійти в існуючий навколо неї світ, не втрачаючи при цьому своєї індивідуальності, свого власного неповторного світу. А його потрібно шукати у своїх національно-історичних, соціальних, психологічних і культурних особливостях.

Список використаних джерел

1. Кузьма-Качур М. І. Роль аксіосфери краєзнавства у моральному вихованні молодших школярів. /М. І. Кузьма-Качур// Науковий вісник Мукачівського державного університету: Серія «Педагогіка та психологія». – 2015, №1. – с. 69 – 72.
2. Бондаревська Є. В. Сенс і стратегія особистісно-орієнтованого виховання / Є. В. Бондаревська / Педагогіка. – 2001. – № 1. – С. 17–24.
3. Конституція України. Електронний ресурс. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр/stru>
4. Зайченко І. В. Педагогіка: [навч. посібник]. / І. В.Зайченко. – К.: Освіта України, 2009. – 620 с.

ІГНАТЮК О. В.,

БАРНА Х. В.

Мукачівський державний університет, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ УЯВИ ДЛЯ ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З СУСПІЛЬНИМ ДОВКІЛЛЯМ

Виникнення і розвиток уяви є соціально зумовленим процесом, оскільки її механізм формується внаслідок взаємодії дитини з оточуючими людьми, завдяки чому вона засвоює вироблені і зафіксовані в культурі засоби створення нових образів: спочатку дії, а пізніше - мовлення.

Творчий характер уяви залежить від володіння дітьми способами перетворення, які вони використовують у грі, художній діяльності. У дошкільному віці діти інтенсивно опановують засоби і прийоми уяви. Вони ще не створюють нові фантастичні образи, а перетворюють відомі. Дієвий спосіб перетворення дійсності доповнюється оперуванням образами, що спираються на ситуацію, яку діти сприймають.

У дошкільному віці дитина може наділяти персонажів реалістичними діями, включати героїв у специфічно людські життєві ситуації, приписувати тваринам людські думки, почуття, вчинки, відображаючи досвід соціальних взаємин; оживляти предмети, створювати нові образи, поєднуючи непоєднувані сторони різних об'єктів.

При створенні образів може використовуватись збільшення, зменшення якостей об'єктів та комбінування - поєднання кілька сюжетів різних казок. У зображувальній діяльності діти створюють фантастичні образи, змінюючи колір або незвично розміщуючи об'єкти.

Уява допомагає малюку компенсувати недостатні знання, сприяє пізнанню світу, створенню його цілісної картини, умовному вирішенню конфліктів тощо. У цьому полягає її гностично-інтелектуальна функція. Виникає вона, коли дошкільнику важко знайти у своєму досвіді пояснення фактів дійсності, що споріднює її і мислення. Як стверджував Л. Виготський, «ці два процеси розвиваються взаємопов'язано» [1]. Уява значно розширює межі пізнання. Дитина уявляє космос, політ у ракеті, тропічні рослини, арктичних тварин. Уява дає змогу дошкільнику «приймати участь» у подіях, неможливих у повсякденному житті: у

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>